

Голові разової спеціалізованої вченої ради
ДЗВО «Університет менеджменту освіти
(м. Київ, вул. Січових Стрільців 52 А 04053)
доктору педагогічних наук, доценту
Ганні Юріївні Кравченко

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора **Єльникової Галини Василівни** на дисертацію Короїд Тетяни Вікторівни *«Управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти»*, подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 «Освітні педагогічні науки»

Актуальність теми дослідження. Сучасний стан і нова парадигма розвитку освіти в Україні зумовили необхідність дослідження якості управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти. Зростаюча роль освіти, впровадження Концепції «Нова українська школа – НУШ» та імплементація Закону України «Про повну загальну середню освіту» обумовлюють актуальність детального вивчення саме цього аспекту управлінської діяльності. Як правильно відзначає автор, впровадження в систему загальної середньої освіти реформи «НУШ» для розвитку творчого потенціалу особистості учасників освітнього процесу, розроблення і заснування системи мотивації для вчителів-агентів освітянських змін, опанування та використання Інтернет-ресурсів, зокрема масових безкоштовних платформ, розширення простору для педагогічного обміну шляхом запровадження циклічних онлайн форумів, створення клубів, громадських об'єднань тощо мають сприяти опануванню нових знань, розширенню світогляду, розвитку професіоналізму та компетентностей освітян (с. 29 дис.).

Короїд Тетяна Вікторівна виявила і сформулювала чотири протиріччя, на вирішення яких спрямоване дисертаційне дослідження. Сформульовані суперечності проявляються між різноплановими потребами забезпечення якісного управління розвитком творчого потенціалу вчителів в умовах неформальної освіти та існуючого стану щодо вирішення цього питання в практичній діяльності закладів загальної середньої освіти. Це впевнює в необхідності приведення університетської освіти у відповідність до міжнародних стандартів якості вищої освіти (с. 32 дис.).

Отже, дисертаційне дослідження Тетяни Вікторівни Короїд є актуальним як з позицій наукової затребуваності, так і з потреби підвищення

якості управління розвитком творчого потенціалу вчителів в умовах неформальної освіти.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. У дисертації Короїд Тетяни Вікторівни з належною науковою аргументацією визначено мету, завдання, предмет та об'єкт дослідження, детально викладено теоретичні положення, що становлять методологічну основу дослідницької роботи. Не викликає сумніву наукова новизна та практична значущість дисертації. Позитивно оцінюючи практичний аспект цього дослідження вкажемо на здатність дисертантки виокремлювати сучасні потреби управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти. Наукове дослідження Короїд Тетяни Вікторівни виконано в межах наукових тем кафедри педагогіки, адміністрування і соціальної роботи Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» «Підготовка конкурентоспроможних фахівців в умовах освітніх змін», державний реєстраційний номер 0170002378 (2017–2021 рр.) та «Професійна мобільність учасників освітнього процесу в умовах реформування вищої освіти», державний реєстраційний номер 0122U200923 (2022–2024 рр.). Тему дисертаційного дослідження затверджено на Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології НАПН України (протокол № 2 від 20.04.2021 року).

Зазначене дисертаційне дослідження має чіткий зміст, розділи містять висновки, які пов'язані з їх змістом. Слушно визначені експериментальна база та етапи дослідження, зазначені рівні апробації проміжних і кінцевих результатів дослідження.

У дисертації розкриваються теоретичні основи і практика управління та положення, що характеризують успішний розвиток творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти. Автор висловлює ідею розроблення та впровадження в управлінську практику керівників закладів загальної середньої освіти спеціальної моделі, результативність впровадження якої має відстежуватися за допомогою кваліметричного інструментарію, що дозволяє робити поточну регуляцію управлінських дій, спрямовуючи їх на досягнення завчасно поставленої мети. Авторка аналізує наукові праці вітчизняних і зарубіжних дослідників, робить висновок про недостатню увагу науковців щодо питань управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури. При аналізі практики дисертантка робить важливий акцент на те, що зазначені управлінські дії керівники мають здійснювати в умовах воєнного стану в Україні, що зумовлює появу ситуацій невизначеності і, як наслідок, викликає необхідність

неформальної освіти. У практичній діяльності керівників закладів загальної середньої освіти починає спостерігатися креативний підхід до осучаснення управління шляхом адаптації досвіду світових, європейських країн, аналізу напрямів, моделей, підходів і використання їх в управлінні розвитком творчого потенціалу вчителів. Отже, Тетяною Вікторівною виявлено, що практичний стан управлінської діяльності керівників не повністю відповідає сучасним вимогам, стратегії діяльності закладів освіти щодо якісного управління розвитком творчого потенціалу вчителів, саме тому нові виклики й умови даної проблеми зумовлюють необхідність упровадження моделі управління творчим потенціалом учителів української мови і літератури в ЗЗСО (с. 6 дис.).

Дисертантка проявила достатню фундаментальність, розглядаючи поняття «управління», «потенціал», «творчий потенціал» «якість управління» (с. 55-62 дис.). Авторкою дано визначення цих понять, їх сутнісне значення підтверджено відповідними схемами і таблицями, розробленими за результатами аналізу вітчизняних і зарубіжних практик. Авторське визначення якості управління розвитком творчого потенціалу вчителів подано як персональна відповідальність і здатність діяти стратегічно, якість управлінського рішення, продумана послідовність та організація результативної роботи з персоналом через забезпечення своєчасного управління розвитком творчого потенціалу вчителів, визначення співвідношення між обов'язком і вільним правом педагога, що пов'язане з професійною мотивацією, підвищенням кваліфікації педагогів за умови неформальної освіти (с. 98 дис.).

Результати аналізу наукових праць з проблеми дослідження (проаналізовано 357 найменувань, із них 30 – іноземною мовою) дали можливість Короїд Тетяні Вікторівні виявити, що управління розвитком учителів закладів загальної середньої освіти досліджувалося вченими різних наук: філософії, психології, педагогіки, андрагогіки тощо. Незважаючи на беззаперечну цінність вітчизняного та зарубіжного доробку, автором доведено, що зазначені джерела не забезпечують цілісної картини управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти. Тому дисертантка впевнюється в необхідності розроблення відповідної моделі, що при практичному впровадженні має забезпечити конкурентоспроможність закладу загальної середньої освіти.

Науковий інтерес викликає обґрунтування і розроблення дисертанткою моделі управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти. Модель відтворює норми й принципи організації для забезпечення процесу управління розвитком творчого потенціалу вчителів, зокрема української мови і літератури в умовах неформальної освіти. Вона складається з п'яти блоків – цільовий, теоретичний,

змістовний, технологічний і підсумково-рефлексивний.

Цільовий блок містить мету, завдання й аналітичний інструментарій визначення стану управління.

До теоретичного блоку відносяться підходи до управління, закони й закономірності управління.

Змістовний блок охоплює функції й методи управління, суб'єкти й об'єкти управління.

Технологічний блок здійснює описання технології й механізмів використання розробленої моделі.

Підсумково-рефлексивний блок моделі спрямовує управлінські дії на завчасно спланований результат за допомогою поточного коригування діяльності.

Впровадження моделі передбачає розроблення матриці SWOT та технологій SMART-, PEST-аналізів, що підвищує наукову основу прийняття рішень в умовах нестабільності, невизначеності й ризику.

Управління розвитком творчого потенціалу вчителів представлено літерною формулою: $УРТП\ ВУМЛ = ЦМС * K1 + ПВ * K2 + ЦП * K3 + ЕІ * K4$,

де УРТП ВУМЛ – управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури;

ЦМС – ціннісно-мотиваційна сфера; ПВ – право вибору; ЦП – цілепокладання; ЕІ – емоційний інтелект; K1, K2, K3, K4 – коефіцієнти значущості, визначені методом Делфі із залученням експертів у галузі управління.

Здобувачка розробила кваліметричний інструментарій вимірювання стану управління розвитком творчого потенціалу вчителів. Заслуговує на увагу розроблення унікальної таблиці, що поєднує компоненти формули УРТП ВУМЛ в умовах неформальної освіти; значущість компонентів (пріоритетність/вагомість); психолого-педагогічний інструментарій (опитувальники, тести, соціометричні методики та ін.); рівні (низький – до 0,50; середній – 0,51-0,75; високий – 0,76-1,00); критерії співвідношення управління якістю та якістю управління. Ця таблиця унаочнює взаємозв'язок зазначених компонентів і дає змогу уявити комплексний зміст розробленого дисертанткою інструментарію (с. 126-127 дис.).

Позитивної оцінки заслуговує розрізнення понять «управління якістю» та «якість управління» (с. 122-126 дис.). Дисертантка впевнює, що поєднання поняття «якість управління» зі стилем діяльності та лідерства, утворює «управління якістю» (с. 132 дис.).

Певним досягненням роботи є розроблення структури управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах

неформальної освіти. Здобувачка висловлює думку, що реалізація запропонованої моделі забезпечить її позитивне співвідношення з якістю освітньої діяльності ЗЗСО (с. 122 дис.).

Методичне забезпечення впровадження запропонованої моделі має авторський варіант нормативно установлених засобів навчання. Розроблені Короїд Тетяною Вікторівною освітня програма підвищення кваліфікації вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти; методичні рекомендації щодо використання розробленої моделі, путівник розвитку самосвідомості особистості на основі цільової установки щодо набуття управлінського досвіду з використанням самооцінки власної діяльності та її спрямуванням на досягнення поставленої мети відповідно до обраних напрямів підвищення кваліфікації, розроблено зміст додаткової освіти, що складає андрагогічну основу програми підвищення кваліфікації вчителів української мови і літератури. Отже, дослідницею побудовано власне бачення розв'язання обраної проблеми, пов'язаної із досягненням конкретних цілей управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти.

Оригінальним авторським внеском є розроблення програми експериментальної перевірки і методичного інструментарію для вимірювання стану УРТП ВУМЛ в умовах неформальної освіти. Авторські опитувальники, добір психолого-педагогічних соціометричних методик, представлених в тексті дисертації та додатках, свідчить про теоретичну й практичну обізнаність авторки з особливостей управлінської діяльності такого характеру. Експериментальна перевірка дала позитивні результати. Позитивною рисою дослідження Т.В. Короїд є детальне викладення ходу й результатів дослідно-експериментальної перевірки розробленої моделі. Викладення матеріалу доповнюється цікавими додатками.

Загальна достовірність результатів наукового дослідження дисертантки забезпечена відповідністю обґрунтованих положень сучасним досягненням педагогічної науки, застосуванням комплексу методів дослідження, який є необхідним і достатнім, а також адекватним меті і завданням дослідження. Можна констатувати, що авторка виправдано приділила увагу з'ясуванню основних питань підвищення якості управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти.

Теоретичні і практичні результати дослідження є актуальними і можуть бути корисними для широкого кола споживачів: керівників усіх рівнів організації освітнього процесу, вчителів української мови та літератури й інших предметів закладів загальної середньої освіти, а також науковців, аспірантів,

молодих вчених і всіх, хто цікавиться питаннями професійного розвитку в умовах неформальної освіти.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів. Результати аналізу змісту дисертації Короїд Тетяни Вікторівни свідчать про її концептуальність, доказовість і перспективність, про наявність наукової новизни і теоретичного значення у висунутих на захист положеннях та одержаних результатах дослідження, які подано в дисертації. Доказовість результатів дослідження Т. В. Короїд підтверджується достатньою кількістю статистичної інформації, проведенням власних досліджень здобувача, адекватністю моделі потребам освітньої практики, а також впровадженням результатів дослідження в освітній процес 6-ти закладів освіти, а саме: Вовчанський фаховий коледж Державного біотехнологічного університету Чугуївського району Харківської області (довідка № 92-02/2 від 04.09.2023); – Глухівська загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів № 6 (довідка № 01- 12/305 від 05.09.2023); Голозубинецький ліцей Дунаєвецької міської ради Хмельницької області (довідка № 56 від 11.09.2023); Заклад загальної середньої освіти І–ІІІ ступенів: ліцей «Гремійум» м. Київ (довідка від 28.08.2023); Машівський ліцей Вишнівської сільської ради Волинської області 35 (протокол № 1 від 30.08.2023); Погребівська гімназія Васильківської міської ради Київської області (довідка № 01-25/77 від 25.08.2023 р.).

Зазначена географія впровадження підтверджує затребуваність практикою й достатній рівень наукової новизни результатів, а, отже, і їх вплив на існуючі теорії управління освітою.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в розробленні й обґрунтуванні таких позицій:

1) теоретично обґрунтовано систему управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти та розроблено й експериментально перевірено відповідну структурно-функціональну модель;

2) розроблено зміст управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти, що створює змістову основу кваліметричного інструментарію;

3) визначено чинники впливу на управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури на забезпечення ефективної реалізації їх професійної діяльності та конкуренцію передбачуваності;

4) запропоновано авторське тлумачення поняття «якість управління»;

5) розроблено зміст додаткової освіти, що складає андрагогічну основу програми підвищення кваліфікації вчителів української мови і літератури;

б) уточнено ключові поняття дослідження «розвиток творчого потенціалу вчителя української мови і літератури» та «управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти» у контексті неформальної освіти; поняття «якість управління», «потенціал»; «творчий потенціал учителя», «управління розвитком творчого потенціалу вчителів» у контексті розвитку творчого потенціалу вчителів української мови і літератури; умови розвитку творчого потенціалу вчителів;

7) удосконалено механізм управління розвитком педагогів ЗЗСО; удосконалення полягає у розгляді механізму з позиції кваліметричного підходу щодо забезпечення якості управління розвитком ТПВ;

8) набули подальшого розвитку питання змісту, форм, методів управління і сутності розвитку творчого потенціалу вчителів із позиції Концепції НУШ та воєнного стану.

Суттєва ознака теоретичного значення одержаних результатів Тетяною Вікторівною Короїд – їх перспективність, пов'язана з реальними можливостями забезпечення позитивної динаміки рівня сформованості стану управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти.

Основні положення дисертації Т. В. Короїд повною мірою відображено в 15-ти друкованих працях, із них – 15 одноосібні: 8 – у провідних наукових фахових виданнях України, що входять до категорії «Б», 4 – матеріали конференцій, 1 – наукове видання, 1 – розділ у монографії, 1 – навчально-методичне видання.

Результати представленої до захисту дисертаційної роботи отримали належну апробацію: основні положення дослідження висвітлювалися у виступах автора на 6-ти міжнародних та 7-ми всеукраїнських конференціях.

Текст дисертації відповідає спеціальності, за якою вона подана до захисту. Аналіз запропонованої до захисту дисертації, публікацій Короїд Тетяни Вікторівни засвідчив, що поставлені у дослідженні завдання виконано на належному рівні. Перевірка за допомогою автоматизованої системи Unicheck (ID1016236896) підтверджує дотримання авторкою принципів академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. У цілому представлена до захисту дисертація є логічним, завершеним, виконаним на належному теоретичному і методологічному рівнях дослідженням. Водночас, відзначимо дискусійні питання та окремі побажання.

1. Назва розділу 1 ширше, ніж тема дисертаційного дослідження. Не можуть бути теоретичні основи та практика управління розвитком творчого

потенціалу вчителів... складовою управління розвитком творчого потенціалу вчителів...

2. На с. 34 дисертації зазначені експериментальні методи, які зазвичай класифікуються як емпіричні. Некоректно названі констатувальний та формувальний етапи експерименту як констатувальний експеримент та формувальний експеримент.

3. На с. 36 дис. зазначається уточнення умов розвитку творчого потенціалу вчителів, але не вказується у чому саме полягає уточнення.

4. Особистий внесок дисертанта вказується для публікацій у співавторстві. Проте всі публікації авторки одноосібні. Не треба було вказувати цього пункту в дисертації (с. 39 дис.).

5. Текст підрозділу 1.1 не зовсім відповідає його назві. Авторка скоріше розкриває понятійний апарат дослідження. З тексту не зовсім зрозуміло, чому саме управління розвитком творчого потенціалу вчителів в умовах неформальної освіти є науковою проблемою (с. 40-64).

6. На схемі структурно-функціональної моделі не зовсім коректно зображені зв'язки, що позначені стрілочками: вони мають показувати рухомість (за часовою стрілкою або проти часової стрілки), а вони замикають рух (с. 91 дис.).

7. Не зовсім коректно сформульовані мета і результат, зазначені в моделі. По-перше, вони не вимірюються; по-друге не співвідносяться між собою: в меті йдеться про створення умов для забезпечення стабільного позитивного розвитку ТПУ, а в результаті – про якість освіти. Бажано представити вимірювання стану розвитку творчого потенціалу учителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти (с. 91 дис.).

8. На с. 32 дис. вказана низка суперечностей, які виявила дисертантка. Проте в тексті дисертації не акцентуються способи зняття або зменшення протилежних впливів агентів протидії.

9. У висновках до розділів переважно дається перелік того, що зроблено дисертанткою. Недостатньо акцентовано увагу на тих позиціях, які виявлені дослідницею.

Утім, зроблені зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи. Названі зауваження та неточності не стосуються якості дисертації, її наукової новизни, теоретичної та практичної значущості.

Усебічний аналіз та експертне оцінювання виконаного Т. В. Короїд дисертаційного дослідження дають підстави загалом оцінити його як закінчену, самостійно виконану працю, яка має наукову новизну, теоретичну

та практичну значущість для теорії та практики управління освітою.

Загальний висновок. Дисертаційна робота є завершеною, цілісною, самостійно виконаною і фундаментальною науковою працею, що має наукову новизну, теоретичне та практичне значення та обґрунтовані висновки.

Дисертація «Управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти» виконана на належному теоретико-методологічному рівні, є самостійним, логічним, завершеним дослідженням актуальної проблеми; відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта, педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки, методики
та менеджменту освіти

Української інженерно-педагогічної
академії (м. Харків)

Галина ЄЛЬНИКОВА

Г. Єльникова

Завіряю

Інспектор ВК УІПА

Г. Єльникова

дат

